

Qərib Mehdi

(esse)

İnsan ömrünü bir günəşə bənzətsək, onun da nə vaxtsa şəfəqlərini yığib batmaq anı var. Bunu öz şəxsində, taleyində hiss edən görkəmli şairimiz Musa Yaqub 80 yaşının yır-yığışını həm kövrək, həm gerçək hisslərlə qələmə almışdır. Bu yaşın həndəvərində olanlar müdrik şairin köç hazırlığını lazımcına başa düşərdilər. Elə mən də şerik yaşantını başa düşdüyüm üçün o şeirin bir bəndini təkcə yaddaşıma yox, həm də yazılarımın birinə köçürmüşdüm:

**Aləm bütün qalmaqdı,
Kimlər getdi, kimlər qaldı?
Dünya evi darısqaldı,
Daha mən də durum gedim,
Günahımı, savabımı
Qoştuguma vurum gedim.**

Sənəti mükəmməl, şəxsiyyəti yüksək, savabı günahından qat-qat çox olan şair vədinə əməl etmək üçün ömür kitabını tamamlayıb durub getdi. O, hansı vədi vermişdi? Nəyə əməl etməliydi? Musa Yaqub meteor sürətli, meteor işıqlı bu vədlə ədəbi aləmə qədəm qoymuş, son nəfəsindəki verdiyi sözün ağası olmuşdu. Bu sadıqlıq vətən çöreyi ilə böyüyüb xaricdə can verənlərə nələr demir?!

**Bəlkə də, borcundan çıxmadım, Vətən!
Ömür bahar deyil bir də qayıtsın.
Ölsəm də qoyunuda qoy ölüm ki, mən
Çürüyüm, bir ovuc torpağın artsın.**

Şair-vətəndaş əsrlərdən bəri torpaqlarımızın yağmalandığı, parçalandığı, ərazisinin azaldığı bir dövəmədə nəşinin bir ovuc torpaq olması ilə Ana Vətənin «xüsusisi çəkisini» artırdı. Əhsən! Vətənə oğul olanın son ucu belə sevgidən, belə sədəqətdən keçir.

Musa Yaqub getdiyimiz yolun doğruluğuna Şübhə dövründə – 60-cı illərdə ədəbiyyata gəlmişdi. O dövr və ondan əvvəlki dövrlərdə yazarlardan tələb olunurdu ki, saxta şüarlardan və şişirtmə beşilliklərin «nailiyyətlərindən» yararlınsınlar. İstehsalat şairlərinin yollarında «dur!» mənasını verən qırmızı işıq mövcud deyildi. Amma həyatla birlikdə ədəbiyyatın da sükanı, hərəkət səmti dəyişirdi. Artıq boğulmaqda olan realıq bələkdən çıxmışdı. 60-cı illərdə ayılanlar düzgün səmt seçir, keçmiş günahlarını nimdəş paltar kimi soyunub atmağa çalışırdılar. Ziyana – süniliyə sonadək sadıq olmamaq da qazanc sayılırdı.

Musa Yaqub ilk addımlarından cazibəli, şirnikləndirici, arxası partiya dayaqlı mövzulardan yayınmışdır. Məhz bu doğru seçimə görə onun yaradıcılığı demək olar ki, itki verməmişdir.

Əkinçinin pambıq, üzüm, taxıl, kartof və s. sahəsi olduğu kimi, yaradıcı adamın da ağ kağızlı yazar sahəsi mövcuddur. Asan qələbə üçün şişirtmələrə, yalanlara yol verilir. Bu saxta və ötəri uğurlardan xoflanan Musa Yaqub özünü, düşüncələrini bütün gerçəkliyi ilə əks etdirmək üçün başqa sahəni – təbii qanunları ilə

yaşayan təbiəti seçdi. Çünki təbiət – dağlar, dərələr, bulaqlar, ağaclar, güllər, çiçəklər, dağ keçiləri, qartallar yalan danışmağı bacarmırlar. Musa gah təbiətin varlığını cəmiyyətə, gah da cəmiyyətin varlığını təbiətə daşımaqla bənzərsiz, saf bir poeziya dünyası yaratdı. Təbiət də çox xoşhal oldu ki, onun sözünü bütün təbiiliyi ilə mənalandıran bir sözcüsü var.

İndi o sözcünün qəlbi dayanıb. Qələmi qələmdə qalıb. Təbiət iç ağrısı ilə bu itkiyə acıyır. İndi bu dərddən, fikirdən buludların gözü dolub, bülbüllər su-

İsmayılının xaribülbulü

Xalq şairi Musa Yaqubun əziz xatirəsinə

sub, dağların başı ağarıb, ağaclar budaqlarını matəm bayraqları kimi aşağı endirib. Şairin qəhrəmanları onunla vidalaşmağa məhkumdurlar. Ağrının içində bir ümid embrionu cücərməkdədir: «Nə vaxtsa istedad Ana yeni bir Musa Yaqub doğarg».

Deyirlər, nəhəng balıqlar çayda yox, dərinliklərdə, okeanlarda yetişir. Böyük sənətkarlar da hər şəraitə özündə ehtiva edən böyük şəhərlərdə püxtələşir. Rusiyada Lev Tolstoy, Azərbaycanda Musa Yaqub nümunəsi bu ehkama düzəliş verdi. Əslində, can atılan vəziyyətə uyğunlaşmaq istəyir, ancaq bacarmırdı. O, bir az paytaxt Bakıda yaşadı, irəli çəkilərək Milli Məclisin deputatı da oldu. Lakin nəticə könül açan olmadı. O da təmər küzləmiş şəhərdə sıxıldı, yenidən doğma yurda – İsmayılıya qayıtdı. Xaribülbul əfsənəvi Şuşa torpağından qeyri-məkəndə pardaxlanıb gül açma bilmir. Məlum oldu ki, Musa Yaqub da İsmayılının Xaribülbulüdür. O, da başqa mühitdə bitmə bilmədi. Yaxşı ki, belə oldu. Yoxsa, ədəbiyyatımız böyük bir sənətkarı canlı ikən itmiş olardı.

Musa Yaqubun qələmi ehtiyac duyanda təbiətdən cəmiyyətə transfer edirdi. Ətrafında baş verən ictimai-sosial hadisələr, kəm-kəsirlər örtüsünü, bürüncəyini bir yana buraxıb olduğu kimi göz önünə gəlirdi. Onun müşahidəsinin süzgəcindən keçən təhlili nəticələr ədalətə söykənirdi. Tərəflərin birini qalib, o birisini məğlub elan etmək onun haqq-hesab kitabında yox idi. Şair vicdan tərzisini ortalığa qoyur, hərənin cəmiyyət qarşısında məsuliyyətini, təqsirini ədalətlə bölürdü. Yəni, azlığından, çoxluğundan asılı olmayaaraq tərəfin biri yaxasını kənara çəkib özünə bəraət qazandıra bilməzdi

Musa Yaqub getdiyimiz yolun doğruluğuna Şübhə dövründə – 60-cı illərdə ədəbiyyata gəlmişdi. O dövr və ondan əvvəlki dövrlərdə yazarlardan tələb olunurdu ki, saxta şüarlardan və şişirtmə beşilliklərin «nailiyyətlərindən» yararlınsınlar. İstehsalat şairlərinin yollarında «dur!» mənasını verən qırmızı işıq mövcud deyildi. Amma həyatla birlikdə ədəbiyyatın da sükanı, hərəkət səmti dəyişirdi. Artıq boğulmaqda olan realıq bələkdən çıxmışdı. 60-cı illərdə ayılanlar düzgün səmt seçir, keçmiş günahlarını nimdəş paltar kimi soyunub atmağa çalışırdılar. Ziyana – süniliyə sonadək sadıq olmamaq da qazanc sayılırdı

Musa Yaqubun qələmi ehtiyac duyanda təbiətdən cəmiyyətə transfer edirdi. Ətrafında baş verən ictimai-sosial hadisələr,

fə «qarğa dilində» olmayan açıq bir şair diqqətimə daha çox çəkdi. 1964-cü ildə yazılan bu şeirin adı «Təzə bina»dır. Şerik mövzular

binin meydançasında – kabinetində gedib. Basılmaz rəhbərin möhürü, dəmir seyfi, şəbəkəli telefonları, dərkənar qoyan rəngli qələmləri gərəyincə təsvir olunub. Təsiretmə silahları ilə Antey qüdrətli rəhbərlər, kabinetlərini alınmaz qalaya çevirirlər. Musa Yaqub görünənləri yazsaydı, istər-istəməz müəyyən qədər başqalarını təkrar etmiş olacaqdı. Şair başqalarından seçilib: kabinet-meydançanın görünməyən, diqqətdən yayınan hissəsini yazıb. Görünən hissəsini də yaddan çıxarmayıb. Bununla da o, bu mövzuda birinci və sonuncu müəllifliyi özü üçün təmin edib.

Musa Yaqubun yaradıcılığı bir ümmandır. O, ümmandan istənilən qədər nümunələr çəkmək olar. Mən isə onun «Təzə bina»sını ixtisarsız, yozumsuz, təhlilsiz yazıma daxil etdim. Zənnimcə, diqqətli oxucular qərarımın düzgünlüyünə inanacaqlar.

Təzə bina

1.

Lampalar asılıb, rəngləyib tavan,
Pəncərə işıqlı, şüşələr təmiz,
Qapılar ikiqat, divarlar əlvan,
Hələ döşəməyə düşməyib bir iz.

Vəzifə stolu... bu da stullar,
Adi düzülüşdə səliqə-sahman.
Miz üstə nə kağız, nə də dərkənar,
Nə iclas qərarı, nə cədvəl, filang

Kənar parketlərə bir az rəng dəyib,
Xırdaca eyiblər tapılar hələ.
Qəbul saatları göstərilməyib,
Arxayın açılır qapılar hələ.

Nə icazə alan, nə izin verən,
Girir işıqçəkən, baxır ustalar,
Bu otağın nəyi çatışmır görən?
Vəzifə stolug Bu da stullar.

Hələ rəng iyinə bürünüb otaq,
Rəngsaz bu rənglərə baxıb dincəlir.
İndi yoldan ötən dəcəl bir uşaq,
Gəlib bu stulda otura bilər.

Hələlik divarlar bəna həvəsli,
Qapı-pəncərələr fəhlə nəfəsli.
Bir barmaq götməyib zəng düymələri,
Telefon dəstəyi həsrətdir ələ.
Bayırın havası dolub içəri,
Zamanın havası görünür hələ.

2.

Bir barmaq uzandı zəng düyməsinə,
Telefon dəstəyi qopdu yerindən.
Tellər qulaq asdı insan əsinə,
Otağın havası dəyişdi birdən.
Dəyişdi... Dəyişdi...
Stol arxasında ürək döyündü.
Stullar böyüdü, stol böyüdü...
Böyüdü bir insan ixtiyarıyla,
Böyüdü bir seyfin açarlarıyla,
Böyüdü möhürlə, böyüdü sözlə,
Böyüdü...
Stol arxasında ürək döyündü,
Bir səs əks olundu rəngli tavanda,
Hər şey adillikdən çıxdı bir anda.

Bu halal, doğru qələmlə yerin cənnətlidir, Musa Yaqub.

kəm-kəsirlər örtüsünü, bürüncəyini bir yana buraxıb olduğu kimi göz önünə gəlirdi. Onun müşahidəsinin süzgəcindən keçən təhlili nəticələr ədalətə söykənirdi. Tərəflərin birini qalib, o birisini məğlub elan etmək onun haqq-hesab kitabında yox idi. Şair vicdan tərzisini ortalığa qoyur, hərənin cəmiyyət qarşısında məsuliyyətini, təqsirini ədalətlə bölürdü. Yəni, azlığından, çoxluğundan asılı olmayaraq tərəfin biri yaxasını kənara çəkib özünə bəraət qazandıra bilməzdi. Şair deyirdi: «Bir günah sənindir, bir günah mənim». Yəni, sənin günahın haqqı pozmağındadırsa, mənim günahım da o pozuntuya qarşı dirənmiş göstərməməyimdir.

Koronavirus pandemiyasının tüğyan etdiyi dövəmədə vaxtın evdə qal payı çoxaldı. Oxucu üçün daha çox mütaliə etməyə şərait yarandı, hətta ötənlərdə oxuduqlarını təkrar gözdən keçirmək fürsəti. Kitab şəkafimda yaradıcılığına vurğun olduğum Musa Yaqubun da xeyli sayda kitabı vardı. Zövqümü təmin etmək üçün hərdən o kitablardan biri «göz qonağı» olurdu. Bu dəfə əlimə onun 38 il öncə çapdan çıxmış irihəcmli «Bir sim üstə» kitabı keçdi. Kitabdakıları yenidən əvvəldən axıracan oxudum. Bu də-